

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931.

Andra kammaren.

Nr 32.

Lördagen den 2 maj.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr andre vice talman-
nen.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 25 nästlidne april förda pro-
tokollen.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Stockholm, Sabbatsbergs sjukhus, den 2 maj 1931.

Greve Axel Wachtmeister är intagen härstädes för undersökning och till
följd därav oförmögen att under dagen delta i riksdagsarbetet intygas.

Som ovan

Paul Frenckner,

leg. läk.

§ 3.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 64,
med överlämnande till riksdagen av förteckning över av domänstyrelsen under
år 1930 försålda kronoegendomar m. m.

§ 4.

Jordbruksutskottets nu föredragna utlåtande nr 65 bordlades åter.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets memorial, nr 66, i an-
ledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till fraktlindring
för konstgödsel blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av
kammaren godkänd.

§ 6.

Härefter föredrogs vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion med
förslag till ändrad lydelse av § 46 regeringsformen; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse
angående ändring i vissa delar av allmänna resereglementet den 27 juni 1929
(nr 210) jämte en i ämnet väckt motion;

Andra kammarens protokoll 1931. Nr 32.

nr 110, i anledning av väckt motion om befrielse för fyra kaptener vid flottan från viss dem av domstol ålagd ersättningsskyldighet; och

nr 111, i anledning av väckt motion om anslag för avhjälpande av vissa brister i underofficerarnas och manskapets bostadsförhållanden å pansarskeppet Sverige.

Kammaren biföll vad i nämnda utlåtanden hemställets.

§ 7.

*Ifråga om
lånevillkoren
för den
kooperativa
byggnads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Till avgörande företogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående beredande av gynnsammare lånevillkor för den kooperativa byggnadsproduktionen samt för egnahemsbyggare.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 239, hade herr *Ström m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i vilken mån och på vilket sätt bättre möjligheter skulle kunna åstadkommas för den kooperativa bostadsproduktionen samt för egnahemsbyggare att på rimliga villkor erhålla dels byggnadskreditiv, dels belåning till en högre belåningsgräns än den som vore fastställd för Svenska bostadskreditkassan, omfattande även sådana hus, som vore uppförda å tomter med tomträtt.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Lindberg*, fru *Nordgren* samt herrar *Ahl* och *Ericsson* i Sörsjön.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Ström: Herr andre vice talman! Jag har väckt denna motion för att åstadkomma förbättrade lånemöjligheter för kooperativt bostadsbyggande och egnahemsbyggare. Motionen ifråga har av utskottet avstyrkts med den motiveringen, att riksdagen år 1929 efter verkställd utredning beslöt bildande av Svenska bostadskreditkassan i syfte att tillgodose det kreditbehov, som åtminstone ifråga om egnahemsbostäder och vanliga hyreshus kunde anses vara fullt legitimt. Och utskottet fortsätter vidare och säger:

»Därvid behandlades, såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår, även de spörsmål, som upptagits i den nu föreliggande motionen, men ansåg riksdagen tillräckliga skäl ej föreligga att tillmötesgå de framförda önskemålen.»

Motiveringen för avslag är alltså denna. Men det är att beakta vid behandlingen av denna fråga, att när riksdagen år 1929 icke ville vara med om de förändringar, som det då var tal om, och som framförts motionsledes, gällde detta avslag ett tilltänkt intagande av dessa i bestämmelserna i förordningen om Svenska bostadskreditkassan. Man ansåg, att denna kreditinstitution ej skulle befatta sig med dessa saker, utan att den skulle skötas efter andra riktlinjer. Det var motivet till, att man då avlog de framställda kraven angående byggnadskreditiv m. m. Det framgår av utskottets utlåtande, att det ej känner till den saken, och det torde sålunda bero på ett missförstånd, att man kunnat hänvisa till, att denna fråga redan behandlats vid den tidpunkten. Jag har ej begärt, att man i den utredning jag påyrkat skall uteslutande hålla sig till Svenska bostadskreditkassan, utan begärt utredning om dessa saker i allmänhet. Detta tyckes utskottets majoritet ha förbisett. Och med denna utgångs-

punkt för sitt ställningstagande och med en förklaring, att inga nya omständigheter tillkommit, hävdar utskottet, att riksdagen nu skall intaga samma ställning, som den intog 1929. Men om man ser saken som den är, nämligen att det är fråga om en utredning, som eventuellt kommer att lägga detta vid sidan av Svenska bostadskreditkassan, då är den motivering för avslag, som utskottet anfört, synnerligen dålig.

Man anför vidare från utskottets sida, att i det yttrande över motionen, som inkommit från statskontoret, säges det, att statskontoret håller före, att en försättning för att bostadskreditkassan med en högsta gräns för belåningen å 75 procent av vederbörande fastighets värde skall, såsom avsikten varit vid dess bildande, kunna tillgodose behovet av sekundärkredit måste anses vara, att fastighetens belåningsvärde fastställas i så nära anslutning som möjligt till det verkliga värdet. Menar nu utskottets majoritet, att bostadskreditkassan skall lämna lån till 75 % av det verkliga värdet, och att man också skall gå till denna gräns, när det gäller egnahemsbyggare? Det skulle vara intressant att få besked på den punkten från utskottsmajoritetens sida. Ett sådant uttalande strider bestämt mot ett uttalande, som bostadskreditkassans chef, direktör Cramér, gjorde i ett föredrag om kassan, där han hävdar »att denna författningens bestämmelse om 75 % ($\frac{3}{4}$) av taxeringsvärdet som övre belåningsgräns endast är att betrakta som ett maximum, som efter vad nyss sagts i fråga om kategorien egnahem egentligen aldrig är avsedd att uppnås och i fråga om hyreshusen så långt ifrån anses böra utgöra en regel, att det efter de principer, man härvid ansett sig böra knäslätta, endast relativt sällan uppnås». Riksdagen har beslutat en belåning intill 75 %, men kassan har fastställt en annan belåning och dess chef har uttalat, att det är relativt sällan man skall uppnå denna gräns. Jag vill nu fråga utskottets majoritet, om den anser, att den kan korrigera kassans beslut genom sitt uttalande, eller vad den eljest menar därmed.

Att majoriteten avfärdar frågan så, som den gjorts, är enligt min mening ett bevis för, att de borgerliga i riksdagen icke ha det ringaste intresse för lösningen av denna viktiga fråga. Jag har tidigare påpekat, att det är rätt egendomligt, att, när det gäller en fråga som denna, man delar upp sig efter partilinjer. Det är de borgerliga, som gå på avslag, medan arbetarrepresentanterna ensamma måste hävda husbyggarnas och hyresgästernas intressen. Det har tidigare förekommit samma uppdelning i kammaren, när vi väckt våra hyreslagstiftningsmotioner. Då har man sagt från de borgerligas sida, att man ej kan lösa frågan genom lagstiftning, utan att man måste bygga tillräckligt mycket, så att det ej blir någon brist på bostäder. Det har man sagt, när det gällt hyreslagstiftningsmotioner. När det sedan gäller motioner, som avse att underlätta detta bostadsbyggande för att fylla behovet, då säger man tvärt emot. Då vill man ej vara med om några åtgärder, som skulle kunna hjälpa till att lösa frågan. När man ser, vilken god vilja som kommer fram från detta håll, så fort sådana frågor komma till behandling, kan det vara anledning att påpeka, att de borgerliga i andra länder icke intagit samma oresonliga ställning till en effektiv lösning av denna fråga. Jag vill hänvisa till, att man i Tyskland exempelvis vidtagit så omfattande åtgärder för lösningen av denna bostadskreditfråga, att om vi finge en ringa del av detta, skulle vi utan vidare vara nöjda därmed. Man har av de s. k. husräntemedlen lämnat lån mot 1 % ränta och 1 % amortering, som emellertid f. n. är uppskjuten på obestämd tid. Föreningar, som bygga bostäder, behöva ej satsa så synnerligen mycket, utan de kunna bygga utan svårighet, och gå de ej i land med det och kunna bygga till rimliga kostnader, lämnar staten tilläggs-lån mot 2—3 % ränta. Så har man åstadkommit bostäder för 470.000 invånare i Berlin. Man har byggt nära nog lika mycket bostäder, som finnas i Stockholm, på dessa villkor, och då frågar man sig: när det fattiga, utarmade Tyskland kan göra en sådan uppoffring, varför

*Ifråga om
lånevillkoren
för den
kooperativa
byggnads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

*Fråga om
lånevillkoren
för den
kooperativa
byggnads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

kan man här hemma ej göra något för att underlätta bostadsbyggandet? För att finansiera byggandet av en lägenhet får man t. ex. i Tyskland 7,500 Mark mot 1 % ränta och tilläggsån på 2,800 Mark mot 3 % ränta och 2 % amortering, och det egna kapitalet, som behöver insättas för en sådan lägenhet, rör sig om ungefär 500 Mark.

Gå vi sedan till Danmark, är det samma förhållande. I Köpenhamn t. ex. lämnas lån mot 5—6 % ränta intill 40 % av totalkostnaden, och där går man upp till en belåningsgräns av 90—95 % av värdet. Det kanske hade varit anledning för utskottets majoritet att åtminstone undersöka dessa saker, innan den kommit med sitt avslagsyrkande. Är det så riskabelt att lämna lån till 75—80 % i vårt land, när man i andra länder kan lämna lån till 90—95 %? Där är ändå bostadsbristen ej så omfattande som i de större städerna i vårt land. Men det visar, att man ingenting vill göra för att lösa denna fråga. Och det är klart, att vill man ingenting göra, ställer man sig på den ståndpunkten, som de borgerliga intaga. I Köpenhamn t. ex. finnes den så förkättrade hyreslagstiftningen kvar, och jag kan meddela herr Magnusson i Skövde eller — då han ej är här i dag — hans kumpaner, att tack vare denna hyreslagstiftning har man kunnat begränsa hyreshöjningen från år 1914 till högst 40 %. Tänk, om vi i Stockholm och Göteborg hade haft en hyreshöjning av endast 40 % sedan 1914. Hur många hundra miljoner kronor skulle man ej kunna spara in för hyresgästerna på det sättet, om man hade sådana bestämmelser, som herr Magnusson i Skövde på det bestämdaste utdömde och ansåg ej hava något värde utan tvärtom vara till skada. Jo, de ha värde för hyresgästerna, men det är husägarnas ohemula intressen de ej tillgodose.

För att lösa denna fråga anser jag i likhet med en del andra av kammarens ledamöter, som varit i tillfälle att diskutera frågan, att man bör inrikta sig på en bostadsproduktion, som fyller behovet. Men för att kunna åstadkomma denna, om man menar allvar med saken — och jag är ej säker på att så är förhållandet på den borgerliga sidan — skall man se till att lösa kreditfrågan. Vilken betydelse denna spelar för byggherrarna kunna vi göra oss en föreställning om, då vi läsa referatet från en diskussion i Stockholms byggmästarförening, där en ingenjör Nordström meddelade, att av en byggmästares tid gå 50 % åt för att underhandla med arbetarna, under det att han måste använda de återstående 50 % för att ordna med växlar och byggnadsarbetets finansiering. Vi förstå då, att det är ett synnerligen trängande behov att få en lösning av denna fråga. Jag har tidigare anfört, hur mycket det betyder för en sänkning av hyrorna, om man kan få räntefrågan ordnad. Det är så, att 1 % räntesänkning betyder lika mycket som 36 % sänkning av arbetslönerna, det är alltså en mycket viktig fråga att ordna dessa saker. Varför vill man då från utskottsmajoritetens sida ej vara med om en utredning angående byggnadskrediten? Jo, säger man, det är för äventyrligt att gå in för något sådant. Det är för äventyrligt att lämna lån mot tomträtt, det är för äventyrligt att lämna byggnadskreditiv, det är för äventyrligt att höja lånegränsen över den gräns som bostadskreditkassan fastställt. Men om det är äventyrligt nu, varför var det ej så för 10 eller 12 år sedan, när man fattade beslut om bestämmelser för egnahemslånefonden? Där har man accepterat detta. Kanske utskottets majoritet ej har reda på det, och därför skall jag något vidröra den saken. De saker, som i motionen föreslås, äro genomförda i bestämmelserna för egnahemslånefonden. Där har man för det första en sådan bestämmelse, att man får låna till uppförande av byggnad på mark, som innehaves med tomträtt. Men det är kanske därför, att på landsbygden har man i allmänhet ej tomträtt, och det är dit dessa medel från fonden gå, medan man i städerna har tomträtt. Där avslår man förslag i sådant avseende. Detta verkar något humbugsartat. För orter där ingen tomträtt finnes, finnes underbart nog en bestämmelse, att

man får låna ut mot tomträtt, medan det, där tomträtt finnes, är för äventyrligt för staten att lämna lån eller bidraga till låns erhållande mot sådan säkerhet.

*Fråga om
lånevillkoren
för den
kooperativa
byggnads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Komma vi sedan till de andra kraven angående byggnadskreditiven och angående den högsta lånegräns, man skall tillämpa, finna vi, att egnahemslånefonden lämnar lån upp till $\frac{3}{8}$ av värdet för jordbruksfastighet och $\frac{3}{4}$ av det beräknade värdet för bostadslägenhet. Kan det nu vara äventyrligare för bostadskreditkassan eller staten att låna ut till $\frac{3}{4}$ av värdet eller något högre, när det gäller bostadshus eller egna hem i städerna, än att låna ut till $\frac{3}{4}$ av värdet till egna hem på landet? Kan det vara äventyrligare? Jag tycker, att det borde vara betydligt säkrare i städerna, därför att där föreligger bostadsbrist, medan man på landsbygden kan påstå, att dylik ej föreligger.

Gå vi till de villkor, som uppställas för dessa lån, äro de synnerligen gynnsamma, jämförda med bestämmelserna för de lån bostadskreditkassan lämnar. Egnahemslånen delas i en amorteringsdel och en stående del. Amorteringsdelen utgör $\frac{2}{5}$ och den stående delen $\frac{3}{5}$. Å amorteringsdelen erlägges, intill dess densamma blivit till fullo gulden, vid statslån som utlämnats till beredande av egnahemslån för bostadslägenheter, en annuitet av 8 %. Därvid räknas som ränta 5 % å oguldet kapitalbelopp av amorteringsdelen. Amorteringsskyldigheten inträder med fjärde året efter utgången av det kalenderår för vilket lånet beviljats. Intill dess kapitalavbetalningen börjar, erlägges endast ränta efter 4 % om året å statslånets hela belopp. Därefter erlägges, jämte annuiteten å amorteringsdelen, ränta å statslånets stående del efter 5 %. Det är alltså betydlig gynnsammare villkor, när det gäller egnahemslånefonden, än kreditkassan tillämpar. Vilka bestämmelser tillämpar den? Man har sagt, att intet nytt tillkommit sedan år 1929. Men det var ingen här i kammaren, som, när vi diskuterade, huruvida högsta lånegränsen skulle bli 75 eller 80 % av värdet, som föreställde sig att kassan utan vidare skulle sätta gränsen till 50—60 %, såsom den nu gjort. Men utskottet säger i alla fall, att ingenting nytt har tillkommit, och följaktligen skall ingenting göras.

Jag skall icke gå in på de räntor bostadskreditkassan tillämpar. Jag har haft tillfälle belysa det tidigare, och jag har konstaterat, att styrelsen tillämpat högre räntor än till och med de privata göra i sin utlåningsverksamhet, och man har kommit till det resultatet till följd av att man lånat pengar till för höga belopp. Man sålde sina obligationer med 5 procents ränta, och det gjorde man, när sparbankerna kunde lämna lån till bostadsbyggande till $4\frac{1}{2}$ — $4\frac{3}{4}$ procent. Jag har tidigare frågat ordföranden i bostadskreditkassan — men jag har icke fått något svar och jag får det nog icke nu heller — varför man gjort på det sättet och varför man sålt obligationer på sådana villkor, som man gjort, vilket gör att räntan måste sättas så högt som den nu är.

Beträffande byggnadskreditiven synes utskottet fått för sig, att det finnes icke några andra utvägar än att se till att bostadskreditkassan också skulle lämna byggnadskreditiv, men det finnes många utvägar för att lösa denna fråga. Man har såsom en utväg från statens egnahemsstyrelse, hänvisat till att egnahemslånefonden skulle sköta denna verksamhet även för städernas egnahemsbyggen och härvid tillämpa samma bestämmelser, som finnas beträffande denna fond. Man säger då från utskottsmajoritetens sida, att det är äventyrligt att lämna byggnadskreditiv till dem, som bygga egna hem i städerna. Men egnahemslånefonden lämnar undan för undan lån, allt eftersom bygget fortskrider. Är det äventyrligt i städerna, så är det äventyrligt även på landsbygden, och det är där statens pengar det rör sig om.

Jag förstår icke, hur utskottsmajoriteten resonerat. Antingen äro de okunniga om att det förefinnes sådana bestämmelser, eller också kanske deras lik-

*Fråga om
lånevillkoren
för den
kooperativa
byggnads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

giltighet för problemet tagit sig uttryck i att man måste avslå denna motion under alla förhållanden, oberoende av om det finnes skäl att avslå densamma eller ej.

Man säger vidare från utskottsmajoriteten, att de flesta uttalanden rörande denna min motion gå i avstyrkande riktning. Jag vill icke påstå, att så är förhållandet. Egnahemsstyrelsens uttalande går tvärtom i samma riktning som jag förordat. Jag tar mig friheten återgiva ett par rader av vad den skriver: »Av motionärerna framförda krav på ändamålsenlig kredit under byggnadstiden synes vad egnahemsföretag beträffar bäst kunna tillgodoses på det sätt, att möjlighet öppnas för egnahemsbyggare att i största möjliga utsträckning erhålla lån genom egnahemslånefonden.» Den säger vidare om kreditsystemet: »Ett kreditsystem, som det här ovan berörda, lämpar sig uppenbarligen mindre väl för egnahemsbyggare. Dessa förfoga merendels ej över egna medel annat än i mycket begränsad omfattning och kunna endast med svårighet skaffa sig kredit i allmänna marknaden. Under byggnadstiden gör sig emellertid behovet av rörelsemedel kännbart, då utgifter för byggnadsmaterial, arbetskraft och dylikt tynga byggnadsföretagaren. I övrigt är det givetvis av vikt för egnahemsbyggaren att kunna på förhand, innan byggnadsföretaget igångsättes, erhålla besked om storleken av det lån, som kan påräknas.» Detta är alltså fullständigt i överensstämmelse med de yrkanden, som jag framställt i motionen, och den motivering, som jag där anför. Men när statens egnahemsstyrelse säger detta, bryr sig icke utskottsmajoriteten om det utan anser ändå, att de flesta uttalandena gått i avstyrkande riktning. Jag vill icke tala om svenska stadsförbundet och hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund, som fullständigt anslutit sig till motionens yrkande.

De yttranden, som gått i avstyrkande riktning, äro statskontorets och Svenska bostadskreditkassans, och eftersom bostadskreditkassan närmare har motiverat detta avstyrkande, skall jag med några ord beröra just den motivering den anför. Jag antar, att utskottsmajoriteten faller tillbaka på just den motiveringen. Den säger, att det föreligger en faktisk olikhet i kreditvärdet mellan åtskilliga egna hem och hyreshus och fortsätter sedan: »Denna olika kreditvärdighet skall visserligen i möjligaste mån komma till uttryck vid åsättandet av belåningsvärde för fastigheterna och därigenom även inverka på storleken av det lån, som kan beviljas. Men särskilt beträffande egnahemmen gäller emellertid, att dessas värde i väsentlig grad kan påverkas av faktorer, till vilka även vid den mest omsorgsfulla värdering hänsyn icke kan tagas.»

Alltså utgår man från att det föreligger en olikhet, men denna olikhet tar man redan nu hänsyn till vid värderingen av husen. Man gör först en värdering med hänsynstagande till denna olikhet, men när man så fastställer lånegränsen, beräknar man denna en gång till, d. v. s. man beräknar denna olikhet två gånger. Det är klart och tydligt, att med ett sådant värderingssätt måste man komma till lånevärden, som icke egnahemsbyggarna kunna vara betjänta av. Kassan talar om att med belåning av egna hem äro rätt så stora risker förenade, i det att man säger: »I detta sammanhang bör jämväl framhållas, att egnahem av primitivare beskaffenhet numera äro utsatta för ytterligare ett riskmoment, som icke gör sig lika gällande beträffande hyreshuset, nämligen värdeminskning på grund av minskad efterfrågan i samband med stigande levnadsstandard och ökade anspråk på bostadskomfort hos stora befolkningsgrupper. Beaktas bör även, att egnahem, som uppförts under hänynstagande till mera utpräglade individuella önskemål och tycken, äro svårsålda. Jämväl större egnahem, lyxvillor o. dyl., hava en mycket begränsad marknad.»

Summerar man ihop alla dessa slag av egnahem, som uppräknas, så är det inga andra kvar, utan det är stora risker med allt vad egnahem heter. Och det synes icke vara, om man följer utskottsmajoritetens förslag, några utsik-

ter till att dessa egnahemsbyggare skola få högre lån än de lån till 50—60 procent de ha för närvarande. Det var icke avsikten, när man bildade bostadskreditkassan, utan avsikten var att lösa både primär- och sekundärkreditfrågan för egnahemsbyggarna. Men ingen torde väl kunna påstå, att lån till 50 procent är sekundärkredit. Det är vanlig primärkredit. Det kan icke räknas med att man löser frågan om sekundärkrediten med lån till 50—60 procent. Jag undrar vad utskottsmajoriteten har tänkt sig för lösning av denna fråga. Har den tänkt, att ingen lösning alls skall ske, att bestämmelserna om lånen skola kvarstå som de äro och att det följaktligen icke kan sägas, att det är några som helst möjligheter för egnahemsbyggarna att klara sig, då de icke få någon hjälp från statens sida? Eller kan utskottsmajoriteten anvisa andra utvägar att lösa egnahemsbyggarnas kreditfråga?

Med vad jag anförut tror jag mig ha klart sagt ifrån, för det första att det föreligger ett stort behov av en lösning av denna fråga, för det andra att denna fråga icke är löst på det sätt, varpå bostadskreditkassan ordnat dessa frågor och för det tredje att det kan givas olika utvägar att åstadkomma en lösning av dessa saker, bland annat den utväg, som H. S. B. i Stockholm pekat på, men även andra. Med hänsyn till detta är det lämpligt att igångsätta en utredning för att få frågans ordnande tillräckligt och grundligt behandlad.

Man säger från utskottsmajoritetens sida, att detta skall icke staten klara utan kommunerna. Det är den vanliga cirkelgången. När man tar upp frågan i kommunerna, säga de borgerliga, att det skall icke kommunerna befatta sig med, det ingår icke i kommunernas hushållningsangelägenheter, utan det är en statens uppgift, och i riksdagen säger man, att det skall icke staten göra utan kommunerna. Det tror man, att man i längden kan klara sig med. Vore det icke skäl i att de borgerliga sade ifrån på vilket ben man skall stå, sade ifrån att antingen är det staten eller också kommunerna, som skola stå för detta.

Med det anförda som motivering ber jag därför, herr andre vice talman, att få yrka bifall till den motion, som jag väckt i ärendet.

Med herr Ström förenade sig herrar *Lovén* och *Hage*.

Herr Sandberg: Herr andre vice talman! Jag tror icke, att det är nödvändigt att här upptaga till bemötande allt vad herr Ström i sitt långa anförande yttrat. Han sökte i början av sitt tal komma ifrån det besvärliga faktum, att alla de frågor, som här berörts i hans motion, redan förut ganska nyligen varit under prövning och föremål för riksdagens avgörande i samband med beslutet om bostadskreditkassan. Han sökte komma ifrån detta, som utskottet i sitt yttrande påpekat, med hänvisning till att han avsett att man även kunde gå andra vägar för lösning av kreditfrågan än att ändra de villkor, som gälla beträffande utlämnande av lån från Svenska bostadskreditkassan. Man kan ju till nöds tillgripa en sådan argumentering. Jag ber dock att få säga, att det icke bara är utskottet, som fattat saken på det sättet, att det här tydligen i motionen i första hand åsyftas en ändring av villkoren för bostadskreditkassans lånegivning, utan även de myndigheter som yttrat sig i saken, ha fattat den så. Jag ber i det fallet få hänvisa till vad t. ex. socialstyrelsen säger. Herr Ström nämnde ingenting om socialstyrelsens yttrande. Styrelsen säger bland annat: »Om utredning rörande bostadskreditväsendet utöver den, som för närvarande pågår för landsbygdens vidkommande, nu synes av omständigheterna föga påkallad». — styrelsen anser således även en utredning utöver den herr Ström fordrar rörande bostadskreditkassan onödig — »så skulde en sådan utredning, vilken — *enligt motionärernas tydliga intentioner* — ginge ut på förändringar i de fastställda grunderna för Svenska bostadskredit-

*Ifråga om
lånevillkoren
för den
kooperativa
byggnads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

*Fråga om
lånevillkoren
för den
kooperativa
byggnads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

kassan, vara ej blott obehövlig utan äventyrlig.» Socialstyrelsen utvecklar vidare sina synpunkter på den saken och visar, som jag tycker, på ett övertygande sätt, att det skulle vara högst oklokt att så kort tid efter bostadskreditkassans tillkomst gå in för att genom en utredning skapa ett osäkerhetstillstånd och måhända sedan rubba själva grundvalarna för kassan.

Herr Ström riktade vidare den frågan till utskottsmajoriteten, vad den menar med sitt uttalande i sista stycket i utskottets yttrande, där utskottet säger, »att utskottet i likhet med statskontoret håller före, att en förutsättning för att bostadskreditkassan med en högsta gräns för belåningen å 75 procent av vederbörande fastighets värde skall, såsom avsikten varit vid dess bildande, kunna tillgodose behovet av sekundärkredit måste anses vara, att fastighetens belåningsvärde fastställas i så nära anslutning som möjligt till det verkliga värdet». Vad menar utskottet med detta, frågar herr Ström. Menar man, att också egnahemsbyggarna i städerna skola få komma upp till en belåningsgräns av 75 procent? Jag får säga, att man får icke ge den betydelsen åt utskottets yttrande. Jag vill för min del framhålla att jag tror, att det finnes på de grunder, som bland annat i kreditkassans yttranden anförts, goda skäl att gå fram något försiktigare beträffande kredit åt egnahemsbyggare än då det gäller hyreshus i allmänhet. Det anförda yttrandet får alltså icke tagas såsom uttryck för den meningen, att belåningen av egnahem kan som regel sträckas upp till 75 procent av fastighetens värde.

I slutet av herr Ströms yttrande erinrade han om att då man t. ex. från bostadskooperationens håll gör anspråk på att få lån högre än till 75 procent, så får man en hänvisning att vända sig till kommunerna. Han sade, att det är en cirkelgång, från statens sida hänvisas till kommunerna och från kommunernas sida hänvisas till staten. Jag vill erinra om något, som varit synligt i tidningarna under den sista tiden, nämligen att Stockholms stad under de sista åren gått in för omfattande åtgärder, som syfta till dels att bereda billigare tomtmark, dels göra det möjligt med byggnadskreditiv och dels bereda belåningsmöjligheter upp till 85—90 procent av fastighetsvärdet. Det rör sig om mycket stora företag. Det har sagts, att det gäller fastigheter med ett värde av sammanlagt 70,000,000 kronor, som man på detta sätt går in för att åstadkomma, därvid man samtidigt från stadens sida föreskrivit vissa villkor angående hyrornas storlek och vilka som skola bli hyresgäster i de sålunda åstadkomna jämförelsevis billiga husen. Jag menar, att det nog i alla fall göres åtskilligt, även från kommunernas sida. De önskemål, som motionären framfört i fråga om ökad kredit åt den kooperativa byggnadsverksamheten torde väl också hava aktualitet huvudsakligen i Stockholm och andra större städer, där sådan byggnadsverksamhet mest förekommer.

Såsom jag först sade, är det icke nödvändigt att gå in i några detaljer. Herr Ström trodde, att utskottet var obekant med de villkor, som gällde för egnahemslånefonden vid utlämnande av lån på landsbygden. En sådan uppfattning får ju stå för hans egen räkning. Vi ha icke haft särskild anledning att sysselsätta oss med den saken. Det är tydligt, att motionärens önskemål huvudsakligen hänföra sig till de förhållanden, som råda i städerna. Jag tror emellertid för min del, att det vore ganska äventyrligt för bostadskreditkassan att tillämpa egnahemslånefondens bestämmelser för kreditgivning inom städerna, och icke heller nödvändigt.

Jag ber sålunda få hänvisa till vad utskottet har anfört i sitt yttrande och vad utskottet vidare erinrat om beträffande de bostadskreditsakkunnigas ställning till de frågor, som det här rör sig om. Jag ber också att få hänvisa till de yttranden, som från olika håll avlämnats rörande den ifrågakvarande motionen. Statskontoret, socialstyrelsen, statens egnahemsstyrelse, Svenska bostadskreditkassan, Svenska stadsförbundets styrelse och Hyresgästernas sparkasse-

*I fråga om
lånevillkoren
för den
kooperativa
byggnads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

och byggnadsföreningars riksförbund ha yttrat sig, och jag vidhåller utskottets uttalande, att de flesta yttrat sig i avstyrkande riktning. Herr Ström ville göra gällande att t. ex. Svenska stadsförbundet yttrat sig till förmån för motionen. Jag ber då att få citera något av vad styrelsen säger uti sitt yttrande: »Ehuru styrelsen, som av det anförda framgår, icke vill ställa sig avvisande mot en undersökning i åtskilliga av de frågor, som i motionen beröras, måste styrelsen dock känna sig tveksam om det befogade i att redan nu igångsätta en utredning. Kassans verksamhet har nämligen ännu ej nått den omfattning, att några mera ingående erfarenheter kunna föreligga. Det torde väl icke heller få anses uteslutet att efter vunna sådana erfarenheter kassans verksamhet kan komma att — utan direktiv från statsmakterna — undergå vissa för låntagarna förmånliga jämkningar inom ramen av nuvarande lagstiftning.» (Det är något liknande, som utskottet framhåller i sitt utlåtande.) »Gäller det åter att gå utöver denna, torde än större skäl föreligga att ännu någon tid låta anstå med en förnyad lagstiftning på området.» Man kan möjligen, såsom herr Ström gjorde gällande, säga, att egnahemsstyrelsens yttrande kan ge något på hand beträffande de önskemål som motionären framfört, och naturligtvis även Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund, men för övrigt tror jag nog att av det halva dussinet yttranden, som avlämnats i denna fråga, det största antalet måste sägas hava gått i avstyrkande riktning.

Herr andre vice talman! Med hänvisning till vad som från de sakkunniga och från de olika myndigheterna anförts, samt med hänvisning till vad utskottet säger, ber jag alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ström: Herr andre vice talman! Herr Sandberg anförde, att jag försökte bortförklara det besvärliga faktum, att riksdagen vid tidigare behandlingar avstyrkt dessa motioner. Jag försökte icke bortförklara någoting på denna punkt, utan jag hänvisade till den motivering som då anfördes, och då motiverade man denna ställning med, att man icke kunde taga upp denna fråga, därför att bostadskreditkassan icke skulle syssla med sådana saker utan skulle syssla med ren utlåning; ville man göra något annat vid sidan därav, fick man se till att skapa andra institutioner just för detta. Det var detta, jag hänvisade till, att när riksdagen behandlade denna fråga, så var det fråga om huruvida man skulle uppdraga åt bostadskreditkassan att vidtaga dessa åtgärder. Men det har jag icke yrkat på i denna motion. Nu säger herr Sandberg, att man kan till nöds tillgripa det påståendet att jag icke yrkat på detta, men myndigheterna och utskottet ha ansett, att jag yrkat på det. Jag förmodar emellertid, att utskottet läst klämman i min motion, och hade jag gjort ett sådant yrkande, som herr Sandberg anser, så hade jag naturligtvis krävt, att man skulle vidtaga ändringar endast beträffande Svenska bostadskreditkassan. Jag har begärt en utredning på vilket sätt förbättrade låningsmöjligheter skulle kunna åstadkommas, etc. Så skulle jag icke formulerat klämman, om jag ansett, att bostadskreditkassan utan vidare skulle taga hand om denna historia och någon annan utväg icke vore möjlig. Jag har i min motion velat lämna öppna alla utvägar, som kunde tänkas för att lösa denna fråga, därför att för bostadsbyggarna i städerna spelar det kanske icke någon synnerligen stor roll, vilken form man skulle välja. Huvudsaken är att man får någon hjälp, och det är ju detta, som jag med särskild styrka påpekat i min motion, och det är med tanke på detta, som klämman är skriven på det sätt, som den är skriven.

Vidare hemställde jag till herr Sandberg, att han skulle från utskottsmajoritetens sida göra ett uttalande vad den tänkte om huru och på vilket sätt bostadskreditkassan skulle gå in för att lämna egnahemsbyggare lån. Han konstaterade då det som jag tänkte mig, nämligen att utskottsmajoriteten för

*Fråga om
lånevillkoren
för den
kooperativa
byggnads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

sin del icke anser att man skall gå upp till en sådan belåningsgräns som är nödvändig, om det skall bli någon hjälp åt dessa egnahemsbyggare. Alltså måste man konstatera, att utskottsmajoriteten ansett, att en lösning av sekundärkrediten för egnahemsbyggarna ligger i lån upp till 50 å 60 %. Var och en som känner till dessa saker vet, att de överhuvud icke kunna hjälpa sig fram med en dylik bostadskredit, och detta har konstaterats också av den mest sakkunnige, som här uttalat sig, nämligen statens egnahemsstyrelse. Den har uttalat sig ingående om den saken — jag har visserligen icke det papperet med mig, så att jag kan återgiva uttalandet — men den har gjort ett uttalande, som just understryker det som jag i motionen framfört.

Nu säger herr Sandberg, att den saken kunna ju kommunerna ordna själva, och han hänvisar till att Stockholms stad har ordnat denna fråga, genom att sälja billig tomtmark och ordna med belåning till en högre gräns o. s. v. Ja, det går an för Stockholm och det går an för andra städer att sälja tomtmark på billiga villkor, ty det behövs ingen $\frac{2}{3}$ majoritet för det ändamålet. När det däremot behövs två tredjedels majoritet, då går det icke i städerna, även om det är arbetarmajoritet, därför att då motsätta sig de borgerliga detta. Det vore givetvis ingen svår sak för oss att taga upp lån och lämna ut sekundärkredit till dessa egnahemsbyggare, men för att göra detta erfordras två tredjedels majoritet, och de borgerliga vilja icke vara med om att ordna den frågan. Det är i detta fall de borgerliga, som ställa sig hindrande i vägen. I kommuner, som icke ha så stora ekonomiska möjligheter, kan det också stöta på annat hinder att ordna frågan på det sättet.

Herr Sandberg sade, att det skulle vara särskilt äventyrligt att ordna saken för städerna på samma sätt, som man har ordnat den för landsbygden. I en stad, där det råder bostadsbrist och där det är svårt att få bostäder, där skulle det alltså vara särskilt äventyrligt att ge lån upp till 75 procent, men på landsbygden, där möjligheterna äro mycket mindre, där man kanske är beroende av den ena eller andra tillfälliga arbetsinkomsten o. s. v., där skulle det icke alls vara äventyrligt att låna till 75 procent. I städer skulle det vara äventyrligt, att lämna bostadskreditiv, ehuru man där på fem minuter kan kontrollera, hur långt bygget fortskridit, men på landsbygden, där man kanske har flera mil att fara för att kunna kontrollera detta, där är det enligt herr Sandbergs mening icke äventyrligt att lämna byggnadskreditiv. Jag förstår sannoligen icke den motiveringen, och jag tror, att om herr Sandberg tänker över saken, så förstår han nog icke själv, varför det skulle vara så äventyrligt att i städerna lämna kredit efter dessa riktlinjer men inte alls innebära någon som helst äventyrlighet att göra det på landsbygden.

Vidare påstod herr Sandberg, att de flesta, som hade yttrat sig över motionen, hade avstyrkt den. Ja, det är sant, att de ha avstyrkt den i någon del. Exempelvis har stadsförbundet avstyrkt den i en del, men herr Sandberg glömde att tala om att när det gäller belåning av hus uppförda å tomter med tomträtt, har förbundet utan vidare tillstyrkt motionen. Vad beträffar Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund, så har det helt tillstyrkt motionen. Vad övriga beträffar, så ha de på vissa punkter tillstyrkt motionens förslag men på andra punkter avstyrkt desamma. Den enda, som egentligen avstyrkt motionen i dess helhet, har varit Svenska bostadskreditkassan, men det kunde man ju veta i förväg, att den skulle göra. Jag hyste åtminstone icke någon förhoppning om att den överhuvud taget skulle anse det vara lämpligt att göra något utöver vad kassan själv gör, ty hade kassan yrkat på något sådant, hade det ju blivit ett misstroendevotum mot sig själv.

Om alltså herr Sandberg vill läsa klämman i motionen, kan han icke komma till annat resultat, än vad jag har kommit till, och om han vill undersöka de saker, som jag här har påpekat, så skall det visa sig, att det kan icke vara

äventyrligare att låna till egnahemsbyggare i städer eller andra tätbefolkade samhällen än att låna ut till landsbygdens egnahemsbyggare. Vi kunna ju tänka på ett industrisamhälle på landsbygden, där man är beroende av en enda industri. Vi kunna ju som exempel taga ett stenhuggardistrikt i Bohuslän. Där skulle det icke vara äventyrligt att låna till 75 procent. Att där lämna ut byggnadskreditiv, det är alldeles riktigt, säger herr Sandberg, men i en stad, som kanske har hundratals industrier och där det kanske icke betyder så mycket, om en industri blir nedlagd, därför att man kan överflytta arbetsstyrkan till en annan, där är det rena äventyrligheten att låna på detta sätt. Jag skulle vilja rekommendera herr Sandberg att göra en undersökning om hur många egnahem i städerna, som ha blivit försålda på exekutiv auktion, eller om hur ofta de, som lånat pengar till dessa egnahem, ha förlorat något. Han skulle därvid säkerligen komma till det resultatet, att detta förekommit i synnerligen liten utsträckning, ja, i så liten utsträckning, att man knappast behöver räkna med det lilla antal sådana fall, som förekommit. Man har emellertid icke brytt sig om att göra en sådan undersökning. Man har fällt ett generellt omdöme och därutöver ingenting, och på så lösa grunder anser man, att man icke skall göra något för att lösa denna fråga.

Jag måste för min del anse, att när utskottsmajoriteten icke har något annat att anföra till sitt försvar än det, som herr Sandberg anfört, så finns det ingen saklig grund för att avstyrka motionen. Det hela beror således endast på att man är säker på att få en borgerlig majoritet emot motionen, och att det är därför, som man här gått in för ett avstyrkande. Några sakliga skäl föreligga icke. Det framgår ju av det anförande, som herr Sandberg har hållit, och det framgår också av den motivering för avstyrkande, som utskottsmajoriteten har presterat.

Jag ber därför, herr andre vice talman, att få fasthålla vid det yrkande, som jag tidigare gjorde.

Herr Sandberg: Herr talman! Vad beträffar bostadslånen från egnahems-lånefonden till landsbygdens låntagare, så är det nog icke utan att denna låneverksamhet har haft och har sin äventyrlighet och sina stora risker. Att man i alla fall har gått in för att låna ut pengar på sådana villkor och till så pass höga belopp, som det därvid är fråga om, har ju berott därpå, att man ansett egnahemsrörelsen på landsbygden särskilt i behov av stöd. Jag fasthåller emellertid fortfarande vid min förut uttalade uppfattning, att det skulle vara olämpligt och riskabelt att tillämpa samma lånebestämmelser vid *bostadskreditkassans* lånegivning till egnahemsbyggare. Bostadskreditkassan är ju byggd på ömsesidig solidaritet. Under sådana förhållanden är det ju klart, att man får lov att se till, att det hela drives fullkomligt affärsmässigt och på absolut säkra grunder.

Nu förstår jag ju, att herr Ström invänder, att det icke är nödvändigt att använda sig av bostadskreditkassan, utan att man kan gå andra vägar för fyllande av bostadskooperationens kreditbehov. Mot detta vill jag emellertid framhålla, vad jag också förut berört, nämligen de bostadskreditsakkunnigas och riksdagens mening, att då bör det bli de enskilda kommunernas sak att ordna långivning utöver vad som från statens sida kan åstadkommas genom bostadskreditkassan.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därá samt bifall istället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

*Fråga om
lånevillkoren
för den
kooperativa
byggnads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

§ 8.

Anmälles och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 25 april 1919 (nr 222) angående beredande i vissa fall vid skogsavverkning och kolning av härbärg å arbetarna m. m.; och

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till skatte av lägenheterna Lerbrotorp nr 2 och 3 i Nysunds socken.

§ 9.

Till bordläggning anmälles:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till teckning av aktier i Kalix träindustriaktiebolag m. m.;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av småskoleseminarierna m. m. jämte fyra i ämnet väckta motioner;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande vissa oriktigt utbetalda avlöningsmedel vid Svea hovrätt och nedre justitierevisionen m. m.;

nr 116, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärd för fängelseläkarnas rättspsykiatriska utbildning;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av viss del av allmänna arvsfondens rätt till arv efter Olga Maria Weidenhielm;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hospitalbyggnader;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under riksstatens sjätte huvudtitel gjorda framställningar angående vissa bidrag till vägväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 120, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

bevillningsutskottets betänkande, nr 34, i anledning av väckta motioner angående säsongtullar å vissa slag av frukter och grönsaker; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, med anledning av väckt motion angående åtgärder till förhindrande av onödig import utav ved och rundtimmer.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Hammarlund</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 4 maj och
, <i>Svensson</i> i Betingetorp	, 6 , , , 4 , .

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 12.8 e. m.

In fidem
Per Cronvall.